

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆԱՌԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԵՐԱՅ ԸՆԴԱՐՈՒՄ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1867

ԹԻՒՆ 814

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆԱՌԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԵՐԱՅ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Քաղաքական հոգիները միշտ ալ ամպերով բեռնաւորեալ են . և թէպէտ պաշտօնական օրագիրները շարունակ կաշխատին հանգարտեցնելու վախկոտ միտքերը՝ ապահովեցնելու զանոնք թէ յիշեալ ամպերէն փոթորիկ չկրնար ծագիլ, այսու ամենայնիւ հաստատողները շատ քիչ են . և այս պատճառաւ է որ վաճառականութիւնը և արուեստից վերաբերեալ գործառնութիւնները ամենախնդր վիճակի մէջ կը գտնուին , դրամագլուխները պահուած ու վստահութիւնը անբերելի եղած է :

Գերմանական խնդիրն է միշտ որ խաղաղասիրաց աչքը կը լիւարեն . և այս ծանր խնդրոյն համար է որ Մալքոսթիկ խորհրդակցութիւնը եղաւ , որուն նըպատակը խաղաղասիրական է , կրնան պաշտօնական թերթերը : Բայց տարակոյտ չկայ թէ յիշեալ խորհրդակցութեան միտայն նպատակը արդիւնէ է որ պէտքի Գերմանիոյ հարաւային տէրութիւնները չմիաւորուին հիւսիսային դաշնակցութեանը հետ : Իսկ եթէ Բրուսիոյ ազդեցութեամբ կամ իրենց յօժար կամօքը՝ հարաւային գերմանիան միանալ ուղիէ հիւսիսային Գերմանիոյ հետ , յայնժամ Գաղղիոյ կառավարութիւնը ինչ ընթացք պիտի բռնէ . անշուշտ զինուորորութեամբ և իւր դաշնակցաց օգնութեամբ արդիւնէ պիտի ուղիէ այս միութիւնը՝ առարկելով թէ սպառնալիք մըն է այն իւր սահմանադրուողը : Բայց Գաղղիան կը յուսայ այնպիսի հզօր նիւթակցութիւն մի հաստատել , որ Բրուսիան չհամարձակի իւր նպատակը՝ այն է միութիւնը 'ի դործ դնել ' Կարողե՞նք Լըբրորդ կաշխատի ոչ միայն Լուստրիան , Լնդդիան և Իտալիան իրեն նիւթակցից ունենալ , այլև չգաղաթիւր համագործակցութեանը վիճակները : որ հաճութիւն չտան Բրուսիոյ առաջարկութեանցը և չմիաւորուին հիւսիսային դաշնակցութեանը հետ . վասնզի այս միաւորութեամբ իրենց անկախութիւնը պիտի կորսնցընեն և Բրուսիոյ տիրապետութեան ներքե պիտի մնան կըսէ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆԱՌԹԻՒՆ

Կալիֆօռնիա , 22 Յուլիս 1867

Պատուելի խմբագիր Պրոքտորայ ,

Թիւ 805 պատուական լրագիրը աւետեաց 'ի լուսնի զգաւանմանն նորընտիր վեհափառ կաթողիկոսի յօթն Սպիրիթ ամսոյ 'ի Տփլիս և զընդունելութենէ չքանչաւնին Սպիրիտուոյ Եկեղեցւոյ միջոցով փառաւորութեամբ : Սոյն այս հանդէս հոգեպարար յուշ արար մեզ զնախկին պատիւ հանդիսի Դորոն Ալեքսանդրութեան օժան յետիւսկոյութիւն յամի Տեառն 1848 յամենան Յուլիս 'ի նմին իսկ տեղ ուղի 'ի ձեռն բարեխառնակ հոգեւոր Երթիսին , և 'ի 15 հրորդում նոյն Յուլիս ամսոյ վերադարձն 'ի վիճակ իւր Պուրսա :

Եթէ ոչ վրիպեալ 'ի յիշատակութեան անցից՝ հաւաստեմք զանդրանկութիւն վեհափառին 'ի ձեռնադրեալ եպիսկոպոսութեան հանգուցելոյն սրբոյ . առոր և կոչումն վերադարձն օժանն՝ որչափ հրաւիրումը Հոգւոյն սրբոն և ոչ այնքան բնորոշական խորհրդով ազդայնոց , ըստ վրիպելոյն՝ ոչ Եթէ որ զանձն ընծայեցուցանէ , նա է ընտրեալ , այլ զոր Տէրն ընծայեցուցանէ . և ըստ որոյ յուսումը դի նա իրբ օտարական շնորհաց ըստ խմբատնոյն բաւիցի մարբէլ յարգարեւ պոգնուաց օրինաց եկեղեցւոյ և ազգի 'ի վստառ բունարարաց , և ծառայել զյօ սիրոյն ընդ աւմենսին 'ի շինութիւն և 'ի բարգաւաճութիւն . և յորժամ այս լինիցի՝ ապա կեանք իւր և վիճակ ազգին անդորրաւնան , իսկ եթէ ոչ 'ի զոր ջանն և նախիր վստառակ , զի ոչ չինի տուն 'ի հիման ուսաղոյ՝ և ոչ յամբովէ հասեալ չի :

Տեսնենք թէ Գաղղիացւոյ կայսեր այս աշխատութիւնը յաջողութեամբ Կալիֆօռնիայի պատկերէ . Ըստ մեզ շատ տարակուսական է . վասնզի՝ ըստ երեւմանց , ոչ Լուստրիան , ոչ Լնդդիան և ոչ իսկ Իտալիան յօժարամիտ է Բրուսիոյ կամօր նոյն է Գերմանիոյ դէմ պատերազմ բանալ Գաղղիոյ ազդային գերակայութիւնը հաստատուն պահելու համար : Գերմանիոյ հարաւային տէրութեանց՝ հիւսիսային դաշնակցութեան հետ միաւորութիւնը՝ հետեւաբար Բրուսիոյ տէրութեան ևս առաւել զօրանալը երկրորդական խնդիր մըն է յիշեալ տէրութեանց համար բայց 'ի Գաղղիայէն , և մեծ մնաս մի չկրնար պատճառել աւնոյն , որոնք մինչև ցայսօր Գաղղիան միայն կը ճանաչէին մեծ և հզօր տէրութիւն մի Լըբրորդի յաւաք երկրին մէջ և անոր խօսքը և առաջարկութիւնը միշտ նախաձեռն կը համարուէր ընդհանուր խնդրոց մէջ : Բայց եթէ Գերմանիոյ միութիւնը կատարելապէս 'ի դործ դրուի , որուն դուրս պիտի ըլլայ Բրուսիան , տարակոյտ չկայ թէ այս տէրութիւնը պիտի հաւասարի Գաղղիոյ կայսերութեանը . և կերպի իւրից հաւասարակշռութիւն մի պիտի հաստատուի : Եւ այնքի է որ այս հաւասարակշռութիւնը՝ որ անշուշտ է միւս տէրութեանց համար , մեծապէս կը դաշնակցութեանը ազդային պատուոյն . ուստի՝ ինչպէս ուրիշ անդամալ զրուցած եմք , չկարծուիր որ Կարողե՞նք Լըբրորդ՝ առանց մեծ պատերազմի մը , թող տայ որ այսպիսի հարուած մի տրուի Գաղղիոյ պատուոյն :

Միայն Գերմանիոյ հարաւային տէրութիւնները բաց 'ի Պալէստինայէն որ մօտեւս իւր միտքը փոխած է անշուշտ Գաղղիոյ և Լուստրիոյ դրամաբար , յօժարաւ միտ և պատրաստ կերեւին հիւսիսային դաշնակցութեանը հետ միաւորութեանը : Պատի մեծ դուքսը իւր երկրին ազդային երեւոյթանաց ժողովոյն բացուելու բարեպաշտ հաւթիւր հետեւալ հաւաստութիւնը ըրաւ , որ ծանր ուշադրութեան արժանի է :

«Հաստատապէս միտքս դրած եմ՝ առաջարկ աշխատիլ վասն ազգային միաւորութեան Գերմանիոյ հարաւային վիճակաց ընդ դաշնակցութեան հիւսիսային Գերմանիոյ . միաւորութիւն՝ զոր կընամբ 'ի դործ

նին յորժամ մին շինէ և բազումը կը ձանձնէ :

Ընթերցար դարձեալ թիւ 'ի յիշ Դորին Ալեքսանդրութեան 'ի Կ . Պօլոյ , պատուելի մերազնեաց տեղւոյն 'ի ձեռն Ս . Պօլոս Պատրիարքին , ապապարեալն նմա զլուծումն և զորոշումն ներհակ յօդուածոց կարգադրութեան Էջմիածնի յօդուածաբան կայսերութեան Ռուսաց յամի Տեառն 1856 , յոր վերայ և պատեհ ընկալեալ խոնարհ դիմագրութեամբ հաճութեամբ անմարտն ինչ սիրտան վերձանողաց ընծայել և պարտաւել զպախտութիւն մեր յերեսաց անհամաձայնութեան ազգիս ընդդէմ՝ արժանաւայ յաջողութեան : Զի այնինչ օրինակ ասացեալ կարգադրութեան զրազդիլ իրբ յերկուց ամաց հետէ 'ի ձեռն տէր Գրիգորեան Պօլոսի եպիսկոպոսի նուիրակին Հնդկաստանի հասեալ 'ի Կալիֆօռնիա և վերադառնալով համար պարոն Յովհաննու Ալեքանդրի տիրակալութեան ժառանգորդին զպոլոյն՝ ապադրեալ տարածեցաւ յամենայն ուրեք 'ի սահման Բանդալու , յոտն եկաց Կալիֆօռնիա յորոշումն վրիպակաց սողոսկելոյ նովաւ յազգս և յեկեղեցիս , յամին 1839 Գեղտեւրբեր 14 զորութեամբ յոտս հանգուցեալ Յովհաննու կաթողիկոսի և սինկիլիտոսի նորին աղերսեալ որպէսզի շախարհին տալու զազգիւրէլայն կարգադրութիւն ընդդէմ վստառն :

Հետեւեալ օրինակին և Հայ հասարակութեան Մաղրասայ , յամին 1840 Յունուարի 27 զորութեամբ առ Էջմիածին՝ զնոյն աղերսեաց որիչ և հատընտիր նշմարաւոր . այլ թէ առի՞մն ոչ յաջողեալ ցոյս վոյր և անաղան ուրեմն տեղի բացեալ Պօլոսեւոյ զնմանէ , չիմանի որչափ և հոգեւոր Երթիս կաթողիկոսն յամի Տեառն

դնել Բրախիոյ հաշտութեան դաշնացը համաձայն :

«Եւ ու իմ հաւատարիմ ժողովուրդս յօժարամիտ յանձնառու պիտի ըլլամք ամեն զոհողութեանց՝ որ հարկաւոր են այս դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար : Բայց այս զոհողութիւնները պիտի փոխաբինուին մեծազոյն մասնակցութեամբ ազգային կենսական զօրութեանը և մեծազոյն հաւաստութեամբ մեր երկրին ներքին դարդացմանը : Հաստատուն պահելու համար հայրենեաց ինքնօրինութիւնը . ահա այս բանն է զոր իմ կառավարութիւնս իւր առաջին պարտքը պիտի համարի : Թէպէտեւ տակաւին չյաջողեցաւ կերպ մի գտնելու վասն հարաւային Գերմանիոյ վիճակաց ազգային միաւորութեանը հիւսիսային դաշնակցութեանը հետ , սակայն արդէն մեծ քայլեր եղած են դէպ 'ի այս նպատակը՝ Բրուսիոյ հետ եղած պաշտպանողական դաշնակցութեամբ և հիւսիսային Գերմանիոյ զինուորական կարգադրութիւնը ընդունելովն :

«Սիւլիսկարտի մէջ Եղած խորհրդակցութեան մէջ համաձայնութիւն մի հաստատուեցաւ հարաւային Գերմանիոյ վիճակաց վեհապետներուն հետ 'ի մասին զինուորական խնդրոյն» :

Իւր դաշնակցութեան վերջը բարձրապատիւ մեծ դուքսը յայտնեց թէ մաքսական միութեան բարձր մէնթը՝ բոլոր Գերմանիոյ կանոնաւոր երեսփոխանութիւնը կը համարի :

Եւս դաշնակցութեան կըսենտուի թէ Պատի մեծ դուքսը Պէրլինի միաւորական քաղաքականութեանը կը հետեւի յայնապէս , որ նշանաւոր դէպք մըն է . վասնզի կապացուցանէ թէ Կիթթօպուրիկ և Բրախիոյ դաշնակցութեանց քանի մը պայմանները , զորոք Գաղղիան կերպի իւր պահանջած էր արդիւնէլու համար գերմանական միութիւնը՝ հարաւային զառ դաշնակցութեան մի կաղմութեամբ , չնշուած են ոչ միայն Գերմանիոյ ընդհանուր հակամիտութիւններով , այլև Սէյն դեմոյն հարաւային կողմը եղող վեհապետաց կամեցողութեամբ :

Իրաց այս վիճակին մէջ , տարակոյտ չկայ թէ Պատի ազգային խորհրդանոցը պիտի փութայ իւր որոշ

1850 Հոկտեմբերի 31 կողմական առ Հայ հասարակութիւն Հնդկաստանի լուրու հաշակէ : Զինչ շահ մեզ արդեօք մեզնի զմեզ շարունակ և սնտախ պարճանք զյոյս մեր 'ի ձեռն փառաց և պատուոյ դարձեցուցանելը՝ առանց նիւթակցութեան պահանջու , իմա՞ զգոնութիւն , հաւաք և եռանդն զորոշումն : յորժամ եօթնեակը ընդամենց և ամիսը ընդ տարւոյ և ամիսը ընդ դարս բարեկալ զրոպէս պատուական շրջանի կենաց մերոց և բարգաւաճութեան ունայնացուցեալ և մեր իսկ մնացեալ զմէն կեկոն՝ զմէն կեկոն :

Սուրբ եթէ Կ . Պօլոս որ տեղի է մեծի հաստատուոյ աղբիս , (ընդդէմ ինքնախոստ լուրութեանն) յայնժամ յոտն յարկեց ընդ համագլխին Հնդկաստանի 'ի զխմաղրութիւն և 'ի խնդիր , ոչ ապաքին 'ի վաղուց լուծեալ խնդրոյն չեղէր հարկ նորոգ սամեւելոյ 'ի սարանոցի նոր ընտիր Հայրապետիս . քանզի չէր և չէ հաւատարի թէ՛ օգոստոսաբան կայսրն Ռուսաց որ քան զայլ հպատակ իշխանութեան իւրոյ առաւել զազգ մեր սիրէ , բարձի թող զխմաղրութեամբ հասարակութեան ազգիս անցանիցէր՝ վրայէ աստանոր հոգի մեր՝ որ գերազանցազոյն քան ընդ խնդիրս (առ նովաւ չնչին յոյժ) եթէ իցիր համալուծեալ և համակարիք հայցուածք ազգիս , 'ի Գրանէ նորին կայսերութեան վաղ ընդ փոյթ կատարէր , զի ոչ վայրապարտ ասացեալ Օղոստինոսի սրբոյն՝ ձայն բաղմաց ձայն Ս . տուծոյ : Այս ահա է տառապի մեղոյն 'ի բնութեանն , որ չիմանալէ զօգուտ մեր յիւրում ժամանակի . և մինչ ոչ զըրկը կամ ոչ տկարանամբ , ըստ Առաքելոյն՝ ոչ զօրոշման , որպէս և փորձն նախաստեղծից յերեմիս

շուրջ յայտնելու 'ի նպատակով միադրուած ան զըք-
սութեան ընդ հիւսիսային դաշնակցութեան Գեր-
մանիոյ և յայնժամ Բրուսելոյ զօրքը Մէյն դետոյն
այս կողմը պիտի անցնին : Տեսնենք թէ Կաղզիան
և Լասարիան զինու զօրութեամբ դէմ պիտի դնեն
այս բանին : — Ժամանակը շուտով պիտի յայտնէ :

Մատրիտէն հասած վերջին լուրերը կը ծանուցա-
նեն թէ Սպանիոյ ապստամբութիւնը զրեթէ զսպուած
է և վեհափառ թագուհին ընդհանուր անյիշաւարու-
թիւն հրատարակած ու պայմանաւորութիւնները դրած է ,
որպէսզի ապստամբութեան մէջ յամառողները դան
և իրենց հնազանդութիւնը մատուցանելով կարող
ըլլան անյիշաւարութեան իրաւունքը վայելել : Պայ-
մանաւորութեան անցնելէ ետեւ՝ զինուորական օրէնքը 'ի
զորմ պիտի դրուի եղբւր ամենայն խստութեամբ :

Ընդգիւծան պատրաստութիւններ կը տեսնեն Հա-
պէշիստանի դէմ արշաւանք մի ընելու անդղիացի
բանասարկեալները ազատելու համար : Արեւի թէ
մեծ յոյս չունի սուրբ Լորուաղէմի մեր սրբազան
Պատրիարքին յաղակած պատգամաւորութեանն :
որուն նպատակն է աղաչել զՌէպուբլիկոս կայսրը՝ որ
բարեհաճի ազատութիւն շնորհելու յիշեալ բան-
ասարկեաց : Օլիարկ և իյէ , մինչև այս արշաւան-
քին պատրաստութեանց լմննալը , հարկաւ որոշել
լուր մի պիտի առնուի յիշեալ հայկական և կղերա-
կան պատգամաւորութեանն : որ՝ եթէ Լատուիոյ
որդրութեամբը յաջողելու ըլլայ , ոչ միայն ընդ-
հանուր ազգին անունը պիտի փառաւորուի Լորու-
պայի առջև , այլև Հայոց կղերին յարգը և հա-
մարումը պիտի վերահաստատուի , որ մեծ ծառայու-
թիւն մի ըրած պիտի ըլլայ մարդկութեան և մաս-
նաւորապէս Ընդղիացի մեծ ժողովրդեան : և այս
բարեբեմ մեր ազգը վայելած պիտի ըլլայ խոհական
գործունէութեամբ ամենապատիւ տէր Լսալի Ս .
Պատրիարքին և անձնաւորութեամբ գերազաւան
տէր Սահակ եպիսկոպոսին : Ուստի ազգովին կը պար-
տաւորեմք անդադար ազօրք ընել առ Լատուիոյ
գործոյն շուտով յաջողութեամբ համար :

Հայտնի է թէ Լորուպայ մեծ տէրութիւնները ըն-
դունեցան Լարձրագոյն Դարան առաջարկութիւնները
'ի մասին Վիրիտի խնդրոյն : ուր՝ օգոս . Սուլթանը ,
մարդասիրական ոգիէ շարժեալ , կը խոստանայ քրիս-
տոնեայ իշխան մի կառավարիչ յուզարիւն , Վիրիտի
ժողովրդեան եղած փառսուն փոխարէն 500,000 լիւա
կընուիրէ , 6 տարի ամեն տուրքերէ ազատ կըլա-
կուցանէ զիշեալ կղզին և ուրիշ արտօնութիւններ
կը շնորհէ անոր՝ հանդերձ ընդհանուր անյիշաւարու-
թեամբ , զոր կը հրատարակեմք քիչ մը անդին :

Լյս եղելութիւնը և մեծ տէրութեանց հաճու-
թիւնը կը բերի թէ Հելլատայի Կեորի թագաւորին
գեղձութիւն պատճառեցին , անոր փառասիրական

անկախութիւնները 'ի դերն հանելով : Քանզի այս
երկատարք թագաւորը՝ որ հաղիւ 22 տարեկան է ,
իւր ժողովրդեանը հետ կը յուսար թէ Վիրիտը՝ մեծ
տէրութեանց օգնականութեամբ , անպատճառ պի-
տի միանայ Հելլատայի հետ - և որովհետև յոյսը
ապարդիւն ելաւ , կը լսեմք թէ չուզեր վերադառնալ
'ի Հելլատա : Արհաստատեն թէ Կորին Վեհափա-
ռութիւնը , որ Լորուաղէմի գացած էր՝ գուցէ այս ու-
րոշման դարման մի գտնելու համար միջնորդութիւն
Ընդղիոյ թագաւորանոյ իշխանին որ իւր քեռայրն
է , հետագրութեամբ իմաց տուեր է Ռուսաց օգոս-
տափառ կայսեր թէ կը հրաժարի Հելլատայի թագա-
ւորական աթոռէն : Ինչպէստէ հետագրական ուրիշ
լուր մի սուտի կը հանէ Հելլատայի թագաւորին՝ իւր
իշխանութեան հրաժարիլը , այսու ամենայնիւ անոր
այժմեան գեղար կացութեանը նայելով՝ հրաժեշտը
խիստ հաւանական կերեւի : Լյս գեպքը՝ եթէ ստու-
գուելու ըլլայ , Լորուպայի այժմեան շփոթ կացու-
թեանը նոր գեղարութիւն մի պիտի պատճառէ :

Լհաւաթիկ թարգմանութիւնը ընդհանուր թողու-
թեան , զոր օսմանեան մեծազոր կայսրը մարդասի-
րաբար հաճեցաւ շնորհելու Վիրիտի ապստամբաց :

«Պոստափառ Սուլթանը իւր առջի յայտարա-
րութիւնները և իւր խոստումը հաստատելով , երկ-
րորդ անգամ կատարեալ անյիշաւարութիւն կը շնորհէ
Վիրիտի բնակչաց՝ առանց որ և է քայառութեան :
Վասնորոյ իւրաքանչիւր անհատին կեանքը և ինչքը
ապահովուած ըլլալով , ոչ ոք դատի պիտի չկանչուի
վասն յանցանաց զոր գործած է թէ՛ այժմ և թէ՛ յա-
ռաջողոյն Գանտիայի գեպքերուն մէջ : Ուստի ամեն
կերպ ապահովութիւն և պաշտպանութիւն պիտի
շնորհուի Լարձրագոյն Դարան կողմանէ անոնց ամե-
նուն՝ որոնք իրենց գէնքը կայսերական կառավարիչ-
ներուն յանձնելէ ետեւ , իրենց տունը տեղը պիտի
վերադառնան և իրենց գործքերով պիտի զբաղին
հանգարտութեամբ և պարկեշտութեամբ :

«Կայսերական կառավարութիւնը՝ արևմտահայկա-
նիւր արդիւնք տեսնելով փափաքէն շարժեալ , կը-
շնորհէ յիշեալ կղզին զանուղ զինեալ օտարակա-
նաց , նմանապէս բնիկ երկրացոյց՝ որոնք անոնցմէ
ղրկեալ՝ ապստամբութեան վիճակի մէջ կը գտնուին
այժմ , վճռական պայմանաւորութեամբ մէկուկէս ամսուան ,
որ կը վերջանայ առաջիկայ Հոկտեմբերի 8-20ին :
Հիշեալ այս պայմանաւորութեան , կայսերական կառա-
վարիչները ամեն հարկաւոր դիւրութիւնները պիտի
մատուցանեն օտարականաց՝ կղզին մեկնելու համար .
որոնք կրնան ըստ ընտրութեան իւրեանց , օտար
տէրութեանց նաւերը մանեւ կամ կայսերական կա-
ռավարութեան իրենց տրամադրութեանց ներքեւ
գրուած նաւերով մեկնիլ : Լյս և ամեն ին արդեւ
մի պիտի չըլլայ բնիկ երկրացոյց՝ որ կուզեն թողուլ

ժուռն և թաթաղուի , եթէ մեր 'ի հայթայթման օգտին՝
և 'ի խնդրել և վայելել ժիւր բուսական և արթուն . տես
զինչ տալ Աւետարանն , Հունք բաղումը են , պլուսիք
ստիպու :

Երբեք առ աշխարհեա (1) Քերիմ Խանի , իշխա-
նաւորի տան Պարսից՝ շուրջ զմահճման եղբայրեալ Նոր-
ջուղա , թէ դու յատուկ եղեր մեզ թագաւոր խնամա-
շատ և թէ ուստի՝ մարթիմբ ունեւ դքս պէս Քերիմ
Խան , պատասխանեալ նորա գոհութեամբ և քարոզեալ
նոյս զաւատիս . «Եթէ դուք , տալ , ոչ Հայք , վեր-
կուզն Աստուծոյ և զուէր ազգութեան ձեր 'ի սրտի ու-
նիցք , բազում լաւագոյն քան զիս Քերիմ Խանք կան
'ի տես Աստուծոյ , կարէ տալ ձեզ զորոնոր կամիլի . իսկ
եթէ ոչ՝ հրեշտակք ձեր բարբի՝ դառնան ձեզ գաղձք ան-
ողորմ : Ո՛վ արդարութեանս բանից բերանոյ օտար-
ազգի իշխանին . ըստ որոյ եթէ իրաւայի վիճակ ազգիս՝
ո՞ր հողմ հակառակ բռնանալ 'ի նա զօրէ , քան զոր հա-
կառակօք հաշիմք մաշիմք 'ի մաշարական արեսս թանձ-
րամած տգիտութեան և անսիրութեան . որոյ մեղանքն
իրօք 'ի մեզ վերայ մնան :

Կ . Պօլիս զհնայեալ խնդրին իբրեւ թեթեւ իմն առ
նորոգ վեհապետն ելլէ եթող՝ դուն ուրեք անձանց թու-
թեան տեղական պարտեացն ան անելով . յոր եթէ
զաւարթ ունեցիլի՝ տակաւին ոչ բաւական վաղեղիւն
'ի գործն յանձնաթ վայրի , գուցէ և անձանց բար-

(4) Բառոյ Քերիմ ստուգաբանի ողորմած , զքան ես
խնամալ , որ պատկանի նաեւ Աստուծոյ :

զկղզին և երթալ . մանաւանդ թէ թոյլ տրուած է
անոնց իրենց ընտանեօքը զաղթել , այնու պայմա-
նաւ որ Վիրիտի մէջ ունեցած իրենց ամեն շահերն
ետ քաշուելու են և պիտի չկրնան վերադառնալա-
նոնց կայսերական կառավարութեանն յատուկ հրա-
ման մի ձեռք բերելու : Վերադառնալ մէկուկէս ամ-
սուան պայմանաւորութեան մէջ , կայսերական զօրագնդե-
րը պիտի շարունակեն ամեն տեղ հաստատուն պահե-
լու զհասարակաց անդորրութիւնը և իրենց իշխանու-
թեան ներքեւ եղած տեղաւանքը , Որպէսզի օտարա-
կանները և իրենց երկրացի ընկերները կարող ըլ-
լան օգուտ քաղել իրենց մատուցուած թոյլտու-
թեանն և շնորհէն , յարձակում մի պիտի չըլլայ ա-
նոնց դէմ իրենց գտնուած տեղաւանքը , եթէ օտա-
րականները և իրենց երկրացի ընկերները չյարձա-
կին կայսերական զօրաց դէմ՝ կամ հնազանդութեան
ներքեւ մտնող ժողովրդեան դէմ : Իսկ եթէ յարձակե-
լու ըլլան , յայնժամ կայսերական զօրագնդերը ա-
նոնց ետեւեն պիտի իյնան զսպելու համար զանոնք :
«Կամնապէս եթէ պայմանաւորութեան լմնալէ ետեւ դարձ-
եալ կը յամառին կղզոյն մէջ մնալ , յայնժամ իրենց
մատուցուած շնորհը ետ պիտի առնուի ու այնպիսի
ներուն դէմ զինու զօրութիւնը պիտի գործածուի :

«Պաշարման վիճակը բոլորովին հաստատուն պա-
հուած է և օսմանեան պատեհաւորական նաւերը պի-
տի շարունակեն արգիլելու ամեն նաւերու , որ մար-
դիկ աւազարներ չտանին Վիրիտի երկիրը» :

ԱՅԳԵՅԻՆ

Ընթերցող նախընթաց թուոյն մէջ քանի մը կա-
րէ որ տեղեկութիւններ տուիք 'ի մասին Ընթերցան
հրատարակին : Վիտեւ արժան է որ այս գործոյն հա-
մար զմեռնացի մեծարդոյ Պաշարման արշաւ Պալ-
զաւարեան 1863ին լիազոր գործակալութեամբ յու-
ղարկեցաւ 'ի Բեդէրզպուրի որպէսզի այս հրատարակ
ըստ օրինի պահանջէ և ձեռք բերի :

Յիշեալ լիազոր գործակալը տարին մը աւելի
Բեդէրզպուրի մնալով ամեն հնարաւոր ջանք 'իդործ
դրեր է : Բայց յաջողելք մի չտեսնելով պարտաւոր-
ուեր է զաղջիւրէն աղեկազոր մի գրելու Ռուսաց
կայսեր ձեռքը անձամբ մատուցանելու համար :

Լհաւաթիկ այս աղեկազորոյ թարգմանութիւնը ,
որ հանդերձ զաղջիւրէն բնագործ յուղարկեցաւ մեր
վեհափառ կաթողիկոսին 'ի տեղեկութիւն իւր :

Վեհափառ կայսր ,

Մէկ տարիէն աւելի է որ Սէն Բեթլեզպուրի եկած եմ
իրեւ լիազոր գործակալ Հայոց ազգային հիւանդանոց
ներու և դպրոցներու , որոնք Իզմիրի իմ հայրենիքու և
Մանիսայի մէջ կը գտնուին , Կապառուսէ ձեռք բերել
34000 արծաթի բուսիլի գումարը . զորոնք վերոյիշեալ
հիմնադրութեանց կտակով ձգած է ազգիս բարեկար-

բառոյն Ռուսոյ . զայսմանց դժուարութեանց չափ եզ-
եալ նորին հոգեւոր Երեսխի , որ Աւետարանիչ էր ծը-
նուող և ներկու տեղական ծանօթ ութիւնաց՝ մանաւանդ
բարեբառոյն Ռուսաց , տակաւին վասն Կարմախիլեանոյ
կամ Բեսարաբիայ վիճակին 'ի 1850 Վերտմեմբերի 27 կոն-
դուրան առ Հայ հասարակութիւն Հնդկաստանի՝ տալ .
«Վիճակն իմ այն (Բեսարաբիա) գոյով անձանցով պար-
տաւորութեանս . . . վերադառնալու մտաց մերոյ 'ի
գործ եղեալ զամս իբրեւ տաւան , անագան ուրեմն մար-
թացաք կանոնաւորել զեկեղեցական կառավարութիւն» :

Այս այս խնդիր հասարակութեան 'ի Նորին Վեհա-
փառէ՝ որչափ առ երես շնչին և թեթեւ , այնքան 'ի
ներքուստ ըստ նիւթոյն ծանր և դժուարաւոր վասն նո-
րաւետ վիճակի և պաշտաման նորա . (Թէ և վերնադրոյն
և մեր դուղեքեալ վարկաք) Բայց եթէ յաջողացի նմա
շնորհօք Հոգւոյն սրբոյ փոյթ լուծանել՝ առ պիտիմք
յատուկ խնամոյն Աստուծոյ և հանձնարաւոր բազմա-
մեայ քաջաւանջ և ժիր փորձառութեան նորին Հովուա-
պետութեանն . որ իբրեւ խաչ վառ 'ի մեր յանդիման
պատկերէ գովանի համարաւով նորա . այն՝ որ մաղնիս
օրէն քաջեալ հանկոյց դողի և զսիրտ լուսաւորչածին
կրօնացի 'ի քաջել զինքն և առ թաղել յաթառն սրբոց
Պաքիւրոյ Թաղեոսի , Բարդուղիմէոսի և Գրիգորի լու-
սատուին հոգւոյ մերոյ , առ 'ի լինիլ խորհրդական զլուս
եկեղեցւոյ և համօրէն ազգիս . քաջ խրախուսեալ յան-
խաբ հաւատն թէ նա բաւական 'ի կողմորուսն ամենայն
վայելչութեան տան ազգի , ըստ նախասացելոյն թէ :

ներկն մէկը, Գրիգոր Արեւիկայեանը, այս անգիւղական և Ռուսիայի հայտնաբերող և 1848ին մեծաւ թրեւտ քաղաքին մէջ և Ս. Պետրոսբուրգի ընդունող մանաւորութիւնները հայտնաբերող և աղբարարող մը յանուն ձեր օգուտտարաւ Կայսրութեան և

Ինչ ամիս սպասելէ ետեւ ինչ իմացոյցին որ իմ խնդիրս անընդունելի դնուելի է միայն այն պատճառով որ Ռուսիայի օրէնքներէն հաստատուած սահմանը լրացել է և հետեւեալս խնդիրս անտեղի է

Ահապառ տէր, որքերու և աղբարարներու իրաւունքը կըստապահանք: Միթէ Ռուսիայի վեհաժողովին ինքնակալը պիտի ներքէ՞ որ ծուր մեկնութիւն մը առիթ ըլլայ մեծ ժառանգութեան մը կորստեւորն Ս. Պետրոսբուրգի քրիստոնէայ ժողովուրդի մը համար:

Այնչափաւ տէր, վեհապառ տէր, ձեր բարձր խոհեմութեան ազնւ. դիմել, իրեւ իրաւունքիս նկատել, եղբւրեւեանց համաձայն պատմութիւնը և Գրիգոր Արեւիկայեանը իր հարստութեան մէկ մասը ձգեց քանի մը Ռուս հաւատարմներու, որոնք իրեն հեռաւոր ազգաւ հաներ են և որոնք թիֆլիզ կըբնակին. նմանապէս Թիւրքիոյ ամեն ազգէ՛ եկեղեցիներու և աղբարարներու և թիֆլիզի Հայոց եկեղեցիներու և աղբարարներու:

Թիֆլիզի գաղութաւնարարները կտակը օրինաւոր դատան և վերջիշաւ ժառանգորդները հրաւիրուցանի իրենց ինկած մասը ընդունելու ինչպէս թիւրքիոյ և թիֆլիզի եկեղեցիները և աղբարարները ընդունած էին ժառանգութեան իրենց մասը:

Այս 34000 ռուպլի գումարը, որնոր վերջիշաւ Հիմնադրութեանց կիցնար, կտակին նայելով պիտի դրուէր Լոնտոնի պահեստ: Այս միջոցին թրքիոյ պատերազմը ծաղկելով կտակին այս թէկոթիւնը չկրցուցայ որ զորոք դրուէր և գումարը մնաց իրեւ աւանդ թիֆլիզի լարերարութեան գրաստանը:

Մինչ այս մինչ այն բոլոր մը զրկուեցաւ ծերակոյտին իր թէ կտակը գրողը լրատուք չունէր իր հարստութեանը ուղիւնքին պէս բաշխելու: Ծերակոյտը մերժեց այս բոլորը իրեն անտեղի. այսու ամենայնիւ արանց յայտնի պատճառ մը առաջ բերելու, առանց մէկէմը հրաւիրուելու խնդրելին վրայ վճիռ մը տալու, կտակը հալոյթնաւոր դատան (1858 Յունիս 10ին) վաճառի ժառանգելին թիւրքիոյ Ռուս հաւատարմներին շնորհապաշտուած է եղեր այն և Ծերակոյտին այս որոշումը, ինչպէս սովորութիւն է, լրագրուելու մէջ հրատարակուեցաւ և Ս. Պետրոսբուրգի վարսանդի ելած հայերը ռուս լրագրորդներ չեն կարողար, ասի՛ զատ պարտաւորութիւն չունին Ռուսիայի բնակիչներուն պէս պաշտօնական թուղթիւրու մէջն տեղեկութիւններ քաղել Ռուս տոհմաններու վճիռները հասկընարու համար: Սակայն բաղդը այնպէս բերաւ որ յաշտօգանած աղբարարներու կողմէն անուն օրագրին 1858 Հոկտեմբեր 30 թիւին մէջ տեսան ծերակոյտին վերջիշաւ վճիռը և տարին լրտնալին առաջ՝ այսինքն 1859 Մարտ 27ին, բոլոր մը օրգիւցին օսմանեան կտակարարութեան միջոցով, ռուս կառավարութեան:

մարտ է որ գործէ պիտի լինէ: Այս անունը մարդկութեան ի հասարակի տեսեալ այլ պատիւը իրականի յարմարեան ոչ այնպէս. քանզի է՝ մարտը՝ որ գործունէութեամբ վճարէ զպարտիս բաղդան և կտակարար գիշխանութիւն մի ընդարձակ և են մարտիկ (ըստ պատկերի), որք չըբաւին վճարել զգործ միայն և ոչ բաւական կարողաղբելոյ կամ հովուելոյ զգիւղատան մի ամբողջ. թմբ զայն թէ յաւանի տարողոյց ելանէ թնդին և գոռուգող աղտոյակի, որպէս անգղամ կարկաշտնա յանձնուածու և աղբարար հաւուց. բայց դու ըւր գլխիւ խնամողին որ ի հարազատաց զմին ընտրէ հաւատարմի, և մի քա մահեր զմեռնարկ Երանան փիլիսոփային, որ ի ցերեկի ճրագաւ խնդրէր զմարտ, և դարձ յընթեհեալ գլխաւ յաղայ քերթածը ռամբորէն:

- Մարտ կայ արագ՝ մարտ կայ բարակ,
- Մարտ կայ սրգան մեղր ու կարաք,
- Մարտ կայ աղբի՝ մարտ կայ թաղիք,
- Մարտ կայ որպէս շան տղաղիք:
- Մարտ կայ ուշիկ՝ մարտ կայ ժուժիկ,
- Մարտ կայ խորխիս քաղցրանալիկ,
- Մարտ կայ յանդի՝ մարտ կայ ֆանդի,
- Մարտ կայ մարտոյ տուն կըբանդի:
- (Տէր հեռի արասցէ յայտնիսոյ):

Ըստ Ստոլեւոյ խօսելով պարտաւորութիւն յանդի որ արշափ հաւատարմ և յուսամբ թէ վեհապառ կաթողիկոսն բաւական ամենայն ինչ տրամադրել և առնել ըստ հաճոյցի աղբին, նոյնչափ և հրահանգեալ աշխարհային

Այս դարձուածներէն կըհեռու ռուսն, Նախ թէ կտակը ընդունուեցաւ թիֆլիզի քաղաքաւան ատենէն իրեւ օրինաւոր. այս որոշումը օրէնքի զօրութիւն ունեցաւ և մասամբ ի գործ դրուեցաւ. որովհետեւ միւս ժառանգորդները, աղբարարներ և եկեղեցիները իշխանութիւն ունեցան Ռուս ատենաներէ՛ իրենց մասը ընդունել. անակնկալ դէպք մը, այսինքն թրքիոյ պատերազմը, միայն արդիւնք իշխման և Մանիսայու ժողովուրդը՝ իրենց ժառանգութիւնը ձեռք ձգելու:

Երկրորդ թէ ժառանգորդները, ինչպէս յաճախ կըպնդուէր, չթողուցին որ օրէնքէն պահանջուած ժառանգել լրատնայ և բողոքեցին ծերակոյտին վճիռին դէմ, մանաւանդ որ ծերակոյտը իրաւունք չունէր ինք զԼոնտոն կտակին օրինաւորութեան խնդիրը յաղել և քննել ինչպէս որ 1857ին տպուած օրէնքի թերթին առաջին հատորին 1098 և 1003 յօդուածները կըհաստատեն:

Երրորդ թէ ժառանգորդները աղբարարութիւն մը չ'ընդունեցան Ռուսիայի հիւստատարանէն այն անաւանկալ և քմայական փոխութեան վրայ զորոք: Ռուս ատենաները մտցուցին խնդրին մէջ կտակին վաւերութիւնը խախտելու միտքով, երբ այս կտակը արդէն մասամբ ի գործ դրուած էր:

Ահապառ տէր, աղբարարներու աղբարարներուն դիմանելով և ամեն բանէ առաջ հայրենիքիս աղբարարներու, հիւանդներու և որքերու բարութիւն ընելու զգացմունքէն մղուելով, ընտանիքս, առուտարի գործերս ձգեցի այս հեռաւոր երկրները եկայ, որպէսզի իրենց վերաբերուած գումարը ձեռք ձգեմ և իրենց յատկացնեմ. և ահա մէկ տարին անցի սպասելէ ետքը, հիմա կըտեսնեմ որ խնդիրս յանդիւրս կ'անհետի:

Միթէ իմ խնդիրս այս թշուառ զաւակներ, այն պատճառով միայն որ օտարին հայտնակ կըգտնուին, միւսներուն պէս չպիտի վայելեն ձեր բարեբար պաշտպանութիւնը. միթէ պիտի զրկուին անիկ՝ երբ իրենց կրօնակիցները անոր ներքեւ կ'ապրին: Զեմ կարծեք զայս և բողոքովն վստահ սիրտով կ'իյնամ ձեր կայսերական Վեհապառութեան ոտքը խոնարհապէս խնդրելով որ բարեհաճի հրաման տալու ընդհանուր ժողովին մէջ այս խնդրին վերստին քննուելու: Այլապէս զի վարդապետը, որ թեմիս առաջնորդ է, մէկ տիկա առաջմայրաքաղաքս գտուելով առօրեայ կ'երպով, ինչ յորդոր տըւաւ որ խնդրէր ներքին պաշտօնակալին յայտնեմ և ես անոր աղբարարի մը ուղղեցի ամեն պարագաները և տեղեկութիւնները հոն ամփոփելով:

Ահապառ տէր, իզմիրի և Մանիսայի որքերը ու հիւանդները չպիտի մոռնան բնաւ Վերին Նախախնայութիւնը ամեն օր աղաչելու Ռուսիայի մեծութեանը: Զեմ Վեհապառութեան, օգոստոս. Մարիամ կայսրուհին ձեր օգոստոսական զաւակներուն և բոլոր կայսերական ընտանիքին առողջութեան և բարօրութեան համար:

Ս. Բէրէզդուրկ (Ստորագրեալ):
1 Օգոստոս 1864 Պաղտատար Պաղագաբեան
Բերբերթիլ Նիւլի լիագոր գործակալ Հայոց
Եկեղեցի Հայոց իզմիրի եւ Մանիսայի:

փորձով՝ պիտի տեսնեմ, մի՛ ձեռն ծախ չտայ՝ և ոչ որպէս երգողութիւն կարէ լուանալ զերան, որպէս և արազան վեհապառն մեր ըստ սուրբ առեւանակաշտութեանն իրեւ համագէտ ժիր մնալ կամ հողագործ բարոյական և կրօնական անդաւաճանի խողովանցեալ անբերրի և անտէրունջ տան ազգին՝ որչափ զօրաւոր և ամենաբաւական քան զոր խնդրեմք և խնամար, այնքան և ըստ միջորպէս մարդ տկար բնութեամբ զանգուածեալ և եղակի կարողութեամբ տկար քան զապիկարս, յորժամ, ասէ, Հիւրիւլէս ընդգէմ երկուց անգորայեալ, և մին բան անբաւական պատասխանոյ հաղորաւորաց շուրջ ըզպարտաւ մնացն պաշարելոյ. ուստի չպարտիմք ի նա արկանել զամենայն ծանրութիւն, զոր մեք մասամբ միով շարժել անբաւական եմք. այլ պարտիմք ամենայն կարեք ի թիկունս մարդկորէն անկարողութեան նորա գործովն հանդիսանալ: Նախ զմեզ ի զինակրութիւն և ի նիզակնացութիւն կրթեալ պատրաստել, և ապա զնա ի զօրապետութիւն հրաւրել ընդգէմ ճակատու անմարմնոյն Ս. Մարտիոյ. քանզի արդէն յանդիման աչաց ունիմք զօրինակն ի բազմաբնակ սրբազան Պօղոս Պատրիարքէն Կ. Պօլսոյ. որ զինի քանի մի ամաց քաջամեջ շահասակութեանն յատկարկել ազգին, այսօր ձեռնով և կրօնաւ, ճանձնապաշտ, յուսահատեալ, և ի կարիկցութեանց քաղաքեալ, զանայ նկրտի և խորհրդածէ աւանայ պարտաւորութեամբ հրաժարել ի հոգեւոր զօրապետութեանն:

(Պիտի շարունակուի):

Մեծարոյ Պաղտատար աղան հեռեւալ տեղեկութիւնները կ'ուսայ այս գործոյն վրայօք:

1864 Օգոստոս 1ին Բերբերթուրի Սարգիս Սիւր կայսերական պալատը յիշեալ աղբարարները ձեռքս գլուխաբայ բաւական ժամանակ պատկերէս ետք՝ վեհապառ Վեհապառ կայսրը ամենայն Ռուսաց վար իշաւ պարտեղը և ես սպասուէի ըստ սովորութեան՝ որպէսզի պարտեղը պարտեղու ժամանակը առնէս թէ որ անցնի, աղբարարները ձեռք տամ և քանի մի խօսք խօսմէ՛ Պաղագաբեան այն օրը պահապան զօրայ խաչեր բաժնեց, շատ ժամանակ անցաւ չընկեց. այլ կառքը հեծած երթալու ժամանակը հեռուէն տեսնելով զիս, հրաման ըրաւ և եկաւ մէկը ու ձեռքէս խնդրաղբարաւաւ, զարձեալ առնելին պէս տարուեցաւ Բրէնս Կալիցին(1) և հետեւաւոր կայսրը չկարգաց: Ռուսի տեսնելով որ հնար չկայ խնդրաղբար կայսեր ձեռք տամ որ գործին եղելութեանը տեղեկանայ՝ հինգ հայրեւնակից պատուաւոր և աղագաւոր անձանց օրինաւոր փոխանորդական թուղթ տուի՝ որ գործը շարունակուի ետ չմնայ: Այժմ եթէ մեր սրբազնաստուր տէր Գեորգ աղագաւոր կաթողիկոսը՝ առանց այլապէս բաներ մտածելու, առաջին անգամ որ վեհապառ կայսեր պիտի ներկայանայ յիշեալ գաղղիարէն աղբարարները ուղղակի մատուցանէ և խնդրամատոյց լինի, ամենին տարակոյս չկայ որ ամենողորմած կայսրը պիտի հրամայէ 34,000 արծաթ ռուպլին 19 տարուան տոկոսներով որ իզմիրու և Մանիսայու Հայոց հիւանդանոցաց և զպարտանց արդար իրաւունքն է՝ իւրեանց յանձնուին. և ասոնցմէ ըստ կտակին, 34,000 արծաթ ռուպլի մայր դրամը Լոնտոնի պահեստ փոխադրուելու է և տոկոսները իզմիր յուղարկուելու են յօգուտ իզմիրի և Մանիսայի զարաւանց և հիւանդանոցաց:

Զմիւռնիս. ի 8—20 Սեպտեմբեր 1867:

Մնամ խորաբ ծառայ Պ. Գ. Պաղագաբեան:

Օրինակ փոխանորդական գրոյն:

Մեր ներքոյ ստորագրեալ վրայեմք ճշմարտութեամբ համաձայն խղճի մտաց մերոց, թէ բարեբարոյ հայրենակից մեր, Զմիւռնայի Պ. Պաղտատար Գաղագաբեան Պաղագաբեանց յընթացս առաւել քան միոյ ամի պայտինքն հնգեաւան արմոյ անխնայ է բարեկամ աշխատութեամբ հետամուտ եղեւ ի ստացումն հիւստակին հանգուցեալ Գրիգոր Արեւիկայի Գուրապալանց, մինչեւ ի վերջոյ անհեաւին էր այլեւս մնալ նմա Պ. Պաղագաբեանին այսօր ի Բերբերթուրի և համաձայն ռուսապետութեան փոխանորդական գրոյ իւրոյ, զոր ստացաւ ի հասարակութեանն Հայոց Զմիւռնիոյ և Մանիսայու, նոյնինքն օրինաւոր փոխանորդութիւն ետ միում ի ըստ աղագաբեանց, այն է պարտն Ստանասարեանին, որ խորհրդակցելով ընդ այլոց հայրենակցաց իւրոց, ըստ չափու կարեաց, աշխատ լինի ի բարեկամ զատարաւն զորոքոյ: 1864 Օգոստոս 29, Ս. Բերբերթուրի: Մովսէս Բուտաղեանց, Մարտիոս Ղամազեանց, Կարապետ Եղեանց, Նիկողայոս Դանդեանց, Մկրտիչ Սանասարեանց:

Ռուսիս սրտիւ կըլսեմք թէ Լոնտոնի տէր Կերսէս քահանայն Պաղագաբեանի, որ բանիբուն և գործունեայ եկեղեցական մըն է, իւր նուիրական պաշտօնը արժանապէս ի գործ կըդնէ ի միութարութիւն և ի շինութիւն իւր սակաւաթիւ հոգեւոր հօտին: Այս պատուական քահանայն կրօնական հաստատուն տեղեկութիւններ և բաւական անտեսախօսութիւն ունենալով, անպակաս քարոզ կուտայ եղեր Ս. եկեղեցւոյն մէջ՝ հետեւաբար յաջողելու իւր աղբու և համազական խրատներով: Լոնտոնի մէջ գտնուող բոլոր քահանայ Հայոց ամենամեծ մասը վերագործնել ի ծոց Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ:

Կըսուի թէ հոգեւոր ծովանկար հայկազուն պարոն Էջօհանէս Լոնտոնի անցեալները հինգ պատուական պատկերներ ներկայացուցեր է օգոստ. Լեւեքսանդր կայսեր, որ Գրեմի մէջ Լիվաթիա կոչուած իւր աղարակը կըգտնուի: Լոս պատկերներն չորսը Գրեմի զանազան կողմանց տեսարանները կըցուցնեն և հինգերորդը Կ. Պօլսոյ տեսքը կըցուցնէ: Կորին Վեհապառութիւնը բարեհաճեւ է այս ամենագեղեցիկ պատկերները գնոյ առնուլ, զորս Լիվաթիայի կայսերական պալատը գրեւ է:

(1) Յանուար կայսեր աղբարարներ ընդունող պաղտատարին գրատունը, որ ինքը շատ ձեր լինելուն փոխանորդին նորին Գերագանցութիւն Կայսերին:

